

La institució cultural amb els peus de fang

Published by [Interacció](#) [1] on 08/10/2020 - 09:15 | Last modification: 14/09/2026 - 09:57

La pandèmia no va originar la crisi de les institucions culturals. En va fer visibles la fragilitat econòmica, la dependència del turisme i de l'activitat presencial, la precarietat laboral i la distància entre els discursos transformadors i les estructures que els havien de sostenir. Jesús Carrillo interpreta aquella interrupció com una oportunitat per connectar la cultura amb el sosteniment de la vida i repensar la institució des dels principis de la cura, la participació ciutadana i la interdependència.

L'article reconstrueix una genealogia crítica de la institucionalitat cultural a l'Estat espanyol. Des dels anys noranta, iniciatives com Red Arte, Hangar, consonni o ZEMOS98 van buscar formes de producció i governança diferents del museu convencional. Davant unes institucions concebudes com a proveïdores de serveis o instruments de legitimació política, aquests projectes reivindicaven l'autogestió, la vinculació amb el context social i la capacitat de la ciutadania per intervenir en la cultura.

Durant la dècada del 2000, aquesta orientació va conviure amb l'expansió del model de ciutat creativa. La cultura es va convertir en un recurs per atreure turisme, inversió immobiliària i consum urbà, mentre una part del sector artístic i comunitari la vinculava al dret a la ciutat i als processos d'emancipació social. Carrillo assenyala que tots dos pols no sempre van romandre separats: el llenguatge de la participació i la creativitat també podia ser incorporat per les estratègies de desenvolupament neoliberal.

La crisi financera de 2008 va mostrar la dependència del sistema cultural respecte de l'economia especulativa. La resposta administrativa va combinar un control burocràtic més estricte amb l'externalització de serveis. Aquesta «pinça burocràtica i neoliberal» va reduir l'autonomia de les institucions i va agreujar la precarietat dels professionals, especialment en la mediació i l'educació. En paral·lel, el 15M i els nous municipalismes van ampliar el debat sobre la democràcia cultural. La ciutadania deixava de ser considerada únicament com a públic i passava a ser reconeguda com a agent amb capacitat per definir i produir cultura.

La Covid-19 va trobar aquest procés en un moment de cansament i d'expectatives incomplertes. La interrupció de l'activitat va revelar que moltes institucions depenien d'uns públics presencials, del turisme i d'un mercat laboral altament inestable. També va desplaçar els recursos públics cap als àmbits considerats essencials, entre els quals la cultura no acostumava a ser reconeguda.

Davant d'aquesta situació, Carrillo situa la institució cultural al costat de les estructures que sostenen la vida, com l'escola o l'hospital. La cura ofereix un possible principi de reorganització institucional, sempre que no es redueixi a un nou gir discursiu. Una institució que parla de cures mentre manté jerarquies rígides, treball externalitzat i professionals precaritzats perd credibilitat. Tampoc es tracta d'atribuir a l'art una funció balsàmica: les cures són polítiques perquè impliquen conflictes, redistribució de recursos i participació activa de la ciutadania.

Aquest desplaçament afecta l'escala urbana. La «ciutat de les cures» substitueix l'ideal de ciutat creativa orientada a l'atracció de capitals i visitants per un model centrat en l'habitabilitat i la interdependència. En aquest marc, la renda bàsica universal apareix com una política cultural perquè la cultura depèn de les condicions materials de tota la societat, tant de les persones que hi treballen com de les que necessiten temps, recursos i tranquil·litat per participar-hi.

«La crisis de la Covid 19 ha servido para ponernos ante el espejo una institución cultural con los pies de barro, pero poseedora de una caja de herramientas conceptuales y de experiencia».

La frase concentra la tesi de l'article. La institució és fràgil i arrossega contradiccions estructurals, ahora que les pràctiques autogestionades, comunitàries, educatives i de mediació han acumulat coneixements útils per transformar-la. La qüestió decisiva és si aquests aprenentatges modificaran la governança, les condicions laborals

i la distribució dels recursos o quedaran absorbits com un nou repertori retòric.

Després de la lectura, el text evita interpretar la pandèmia com un accident aïllat. Els problemes que identifica continuen remetent a l'organització material de la cultura. La seva confiança final en la capacitat regeneradora de la institució queda menys desenvolupada que el diagnòstic: disposar d'una caixa d'eines conceptuals no garanteix que hi hagi poder, recursos ni voluntat política per aplicar-la. El pas de la ciutat creativa a la ciutat de les cures exigeix canvis pressupostaris, administratius i laborals verificables. Sense aquests desplaçaments, la cura pot convertir-se en un llenguatge legitimador més.

Referència

Carrillo Castillo, J. (2020). Los horizontes de la institución cultural ante la Covid 19. *PH: Boletín del Instituto Andaluz del Patrimonio Histórico*, 28(101), 344–351. DOI: <https://doi.org/10.33349/2020.101.4766> [2]

Categories: Publicacions acadèmiques

Categories: Recursos i publicacions

Tags: governança cultural

Tags: equipaments culturals

Tags: treball cultural i professionals

Tags: participació cultural

Tags: cultura i sostenibilitat

- [3]

Source URL: <https://interaccio.diba.cat/en/blogs/2020/institucio-cultural-peus-fang>

Links:

[1] <https://interaccio.diba.cat/en/members/interaccio>

[2] <https://doi.org/10.33349/2020.101.4766>

[3] <https://interaccio.diba.cat/node/3790>